

УДК 811.112'37'38

ОБРАЗНІСТЬ КОЛЬОРОНАЗВ У ПОВІСТІ ПАТРІКА ЗЮСКІНДА “ГОЛУБКА”

Уляна Карабін

*Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу
вул. Карпатська 15, Івано-Франківськ 76018, Україна
e-mail: kamille00@gmail.com*

На прикладі повісті Патріка Зюскінда “Голубка” проаналізовано образність кольороназв, які використовуються для опису внутрішнього стану героя. Розглянуто використання окремих кольороназв та тих, що входять до складу фразеологічних одиниць. Описано їхні конотації у досліджуваній повісті.

Ключові слова: кольороназва, образність, експресивність, конотація, Патрік Зюскінд.

Стаття присвячена розгляду образності кольороназв та їхнього потенціалу для відтворення внутрішнього світу персонажів художнього твору. Патрік Зюскінд повною мірою розкриває цей потенціал у його творах, зокрема, у повісті “Голубка”. Він є визнаним майстром створення образів шляхом використання окремих кольороназв та фразеологічних одиниць, до яких вони входять.

Питань образності фразеологічних одиниць торкалися В. М. Телія, Д. О. Добровольський, А. М. Мелерович, О. І. Блінова та інші. Д. Добровольський зазначає, що “описуючи фразеологічні значення, доцільно поруч з іншими компонентами плану вираження брати до уваги й образну складову” [3, с. 71], тому що вона “є невід’ємною частиною плану змісту ідіоми” [3, с. 74]. Образність у мовознавстві розглядають у зв’язку з питаннями мотивації мовних знаків, зокрема, В. Телія стверджує, що мотиваційний компонент значення є мотиваційно-образним [4, с. 187].

Фразеологізми з кольороназвами, які використовує Патрік Зюскінд у повісті “Голубка”, дають змогу глибше розкрити образ головного персонажа повісті – Джонатана Ноеля. Кольороназви яскраво та влучно характеризують перехід героя від самотності до розуміння багатогранності життя. Оповідуючи історію життя Джонатана, Патрік Зюскінд використовує фразеологічну одиницю із кольороназвою *graue Vorzeit* (сива давнина). Щоб створити образ сумного дитинства та післявоєнних років Джонатана Ноеля, автор використовує сірий колір. Жоден інший не міг би настільки символічно відобразити неминучість: “*Die meisten derartigen Ereignisse lagen Gott sei Dank weit zurück in der grauen Vorzeit seiner Kindheits- und Jugendjahre ...*” [14, с. 5]. Фразеологічна одиниця *graue Vorzeit* вживається на позначення дуже далеких часів. Вербальний образ створюється асоціацією з сивиною старшої людини. Сірий колір у мові письменника перетворюється у символ ставлення до світу, передає трагедію самотньої людської душі післявоєнного часу. Образність створюється за рахунок наявності у семантичній структурі кольороназви конотативних компонентів “безликий”,

“невизначний”, “нічим не примітний”, що поглиблює читацьке сприйняття головного героя повісті. Він не вміє радіти життю, зачинився в семиметровій кімнатці, його оточують тьмяність, нудьга, розміреність. Сірий колір у П. Зюскінда не є образом мудрості зрілого віку, а образом зречення. Крім того, кольороназва отримує такі конотації як “одноманітність”, “духовна і моральна ницість”, “порожнеча життя”: *“Er zog sich an, zunächst die gewohnte Uniform: graue Hose, blaues Hemd, Lederjacke, Lederkoppel mit Pistolentasche, graue Dienstmütze”* [14, с. 25]. Навіть робочий одяг швейцара в банку, а саме *graue Hose, graue Dienstmütze* (сірі штани, сірий головний убір), підкреслюють монотонність існування головного героя. Кольороназва “сірий” допомагає створити образ безбарвної життєвої прози.

Джонатан Ноель викликає співчуття, він так і не зумів пристосуватися до оточуючого світу, його звички з часом стають безглуздими, а життя – позбавленим сенсу. Джонатан цього не усвідомлює до зустрічі з голубом. Ця зустріч виводить героя з рівноваги, порушує спокій, який він нарешті знайшов у своїй кімнатці: *“Sie hockte mit roten, kralligen Füßen auf den oxsenblutroten Fliesen des Ganges, in bleigrauem, glattem Gefeder: die Taube”* [14, с. 15]. Голуб має червоні кігтісті лапки і свинцевого відтінку гладке пір’я. Він розмістився на криваво-червоному кахлі дратівливого відтінку і налякав його до смерті. Образ формують *rote, krallige Füßen* (червоні кігтісті лапки), *oxsenblutrote Fliesen* (криваво-червоний кахель дратівливого відтінку), *bleigraues Gefeder* (пір’я свинцевого відтінку). Червоний колір спочатку заворожує Джонатана, згодом викликає жах. Голуб стає знаком смерті. Значення кольороназв “червоний” і “сірий” підсилюються модифікаторами “кривавий”, “дратівливо-червоний”, “свинцевий”. Вони збагачують конотативний вміст кольороназв. Вдруге автор використовує “червоний” у контексті *“rote, krallige Füßen ...”* [14, с. 98]. У цьому випадку кольороназва створює образ “життєвої сили” [6], адже у багатьох лінгвокультурах червоний колір вважається цілющим [7]. На наступних сторінках повісті бачимо, як головний герой починає зцілюватись, у нього з’являється мета і смак до життя.

Розглянемо ще один приклад: *“Dieses Auge, eine kleine, kreisrunde Scheibe, braun mit schwarzem Mittelpunkt, war fürchterlich anzusehen”* [14, с. 15]. Образ страху перед життям створюють кольороназви “коричневий” та “чорний”. Голуб дивився на Джонатана своїм лівим оком, і героєві було страшно бачити маленьку шайбочку коричневого кольору з чорною цяточкою посередині. Око здавалось неживим, у ньому приховувалось лукавство. Автор зосереджує увагу читачів саме на чорному оці голуба, адже з давніх-давен чорні очі вважали сповненими таїни, вони наче могли зазирнути в душу. Чорні очі й понині вважають недобрими, заздрісними [8]. Отже, у семантичній структурі кольороназви “чорний” виділяємо конотативні компоненти “таємничість”, “небезпека”, “лукавство”, “заздрість”. Свідомість Джонатана Ноеля оживає, час перестає минати монотонно, голуб розбудив його до життя. Він починає боротись сам із собою. З одного боку, переважають звички, розміреність та одноманітність життя, з іншого – він починає втрачати впевненість у собі: *“Statt dessen wirbelte nun eine wüste Masse völlig unkoordinierter Schreckensgedanken in seinem Hirn herum wie ein Schwarm von schwarzen Raben, und es schrie und flatterte in seinem Kopf, und “du bist am Ende!” krächzte es”* [14, с. 17]. У його голові роїлися непорядковані, зовсім не пов’язані між собою страшні думки, наче згря чорних ворон, вони кричали і порхали в голові, “Тобі кінець!” – каркали вони. Автор порівнює страшні думки зі зграєю чорних ворон. Кольороназва “чорний” підсилює образність, оскільки чорний ворон вважається провісником смерті [9]. Назва має у своїй семантичній структурі такі конотації: “небуття”, “підсвідомість”, “руйну-

вання”. Автор використовує цей семантичний потенціал для увиразнення внутрішнього занепаду головного героя.

На тлі внутрішнього потрясіння з’являється стійке відчуття відрази, яке яскраво передає зелений колір: “... *ein smaragdgrüner Klecks von der Größe eines Fünffrancstückes ...*” [14, с. 27, 28]; “*grüne Klekse*” [14, с. 37].

Образність зеленого кольору зменшує напругу червоного. Кольороназва “зелений” підсилюється модифікатором “смарагдовий”. В образі героя зелений колір увиразнює роздратування і невдачі, але не в такій мірі як синій чи чорний. Кольороназва “зелений” має у семантичній структурі конотативну ознаку природності речей. Пташиний послід у вигляді плям смарагдово-зеленого кольору завбільшки з п’ятифранкову монету чи маленька біла пір’їнка не асоціюються з чимось загрозливим. Однак для Джонатана, який все життя намагався відмежувати себе від усього, що могло бути брудним, отже, становити загрозу, вони стали знаком смертельної небезпеки.

“Зелений”, який має конотативні ознаки “недосвідченість”, “незрілість”, “необізнаність”, виступає членом опозиції “молодий – старий”. Головний персонаж починає усвідомлювати, що він стара людина, що сили покидають його. Внутрішня відраза до себе і до світу ще зростає, коли Джонатан помічає на вулиці волоцюгу. Враження від побаченого шокують героя: “*Passanten gingen vorüber, jedermann konnte ihn sehen: einen mehhlweißen, von blauen Flecken und rötlichen Schorfstellen gescheckten Hintern ...*” [14, с. 53]. Опис волоцюги стає своєрідним ключем до розуміння душевного стану героя. Глибина опису досягається майстерним використанням кольороназв “білий”, “синій”, “червоний” і “коричневий”. Змальовуються оголені сідниці волоцюги, який справляв нужду. На Джонатана це видовище справило гнітюче враження. Кольори відображають градацію емоцій: білий – співчуття; синій, червоний – відразу; коричневий – нудоту. Кольороназва “коричневий” особливо влучно підкреслює всю гидотність та ницість нікчемної людини: “*Und aus diesem geschundenen Hintern schoß nun ein Strahl brauner, suppiger Flüssigkeit gegen das Pflaster, in ungeheurer Heftigkeit und Menge, es bildete sich eine Pfütze, ei See der die Schuhe umwallte ...*” [14, с. 54]. “*Er hatte sich mit seinem Blick im braunen Grund ihrer Augen verfangen, er drohte darin zu versinken wie in einem weichen, braunen Sumpf*” [14, с. 37]. Основою створення образності стають такі конотативні компоненти семантичної структури як “природність”, “бруд”, “огида”. Відраза Джонатана доходить до того, що він починає порівнювати себе з волоцюгою. З одного боку, для нього очевидними є його власні переваги, з іншого, – він починає розуміти, що ця нещасна людина має необмежену свободу дій. Джонатан усвідомлює, що його день розписаний по годинах і навіть хвиликах, а його життя – суцільна монотонність. Квартира перестає бути єдиною надійною схованкою, він втрачає точку опори. Використання автором кольороназви “коричневий” допомагає читачеві відчутти тривогу, стрес, страх героя, його прагнення приборкати різні потреби і навіть пригнітити відчуття життя з його світлими і темними сторонами. Піднімається нова хвиля переживань, яка виносить на поверхню злість і ненависть: “... *arrogante Kellnerrücken und arrogante Kellnerärsche, über denen die prallgefüllten schwarzen Kellnergeldtaschen im Hosenbund staken ...*” [14, с. 78]. Чорний колір є стрижневим, позначає пік негативної експресії: “*schwarze Kellnergeldtaschen*” (чорні гаманці). Світ постає перед Джонатаном фальшивим і продажним. Ця образність створюється за рахунок таких конотаций чорного як “фальшивість”, “продажність”, “надмірність”. Навіть природа наводить на погані думки: “... *oder hinein in die Luft, nach oben, in den Himmel, ja, in den heißen Himmel, in den fürchterlich lastenden,*

dunstigen, taubengrau-blauen Himmel, damit er zerspringe, damit die bleischwere Kapsel zerreiße und einstürze von dem Schuß und hrabstürze und alles zermalme und unter sich begrabe, alles, die ganze scheußliche, lästige, laute, stinkende Welt” [14, с. 79–80]. Ненависть головного героя до людей та до всього світу автор передає таким описом його думок: “... або просто в повітря, вверх, в небо, так у спекотне небо, у жадливе гнітюче, задимлене, у сизе (голубино-сіро-блакитне) небо, щоб воно вибухнуло, щоб налита свинцем куля тріснула і зруйнувалась від цього пострілу, і впала вниз, руйнуючи усе, все без винятку, весь цей поганий, гнітючий, шумний і смердючий світ”. Світ руйнується навколо Джонатана, чомусь знову згадується голуб: “*taubengrau-blaue Himmel*” (голубино-сіро-блакитне небо). Безхмарне блакитне небо створює інші образи: нездійснені мрії, ілюзорність, вірність і відданість, але також: брехня, розчарування. Розчарування підсилюється кольороназвою “сірий”. Коли вогонь ненависті згас і зникли останні його залишки, Джонатан починає усвідомлювати, що ще не готовий прийняти виклик долі, починає відчувати зміни, і розуміє, що він ніколи більше не буде таким, як раніше. Він втрачає відчуття часу. До тьми його приводять злива і дощ. Нарешті Джонатан Ноель усвідомив, що він самотній і не може жити без людей. Дощ виступає символом очищення і оновлення, позитивні відчуття починають наповнювати його душу: “*Draußen auf der Straße umfing ihn das kühle, grau-blaue Morgenlicht*” [14, с. 97]. Прохолодне сіро-блакитне ранішнє світло є символом гармонії. До героя приходять розрада, відчуття спокою, розслабленості, задоволення, відчуття злагоди та умиротворення. Таке сприйняття внутрішнього світу героя досягається шляхом активізації конотативних компонентів значення кольороназви “сіро-блакитний”. До Джонатана повертається відчуття свободи. Згадка про голуба з червоними кігтистими лапками знову порушує рівновагу, страх сковує волю, але він долає це нове випробування, і червоний колір стає ознакою зцілення та нового майбутнього: “*Kein Federchen, kein Fläumchen mehr, das auf den roten Kacheln zitterte*” [14, с. 100]. У цей момент Джонатан Ноель зауважив промені світла і відчув свою єдність з усім, що живе і рухається: “*Das Morgenlicht hatte seine Bläue verloren und war gelber und wärmer geworden, schien ihm*” [14, с. 99]. Ранішнє світло із синього стало яскравішим і теплішим. З’являється жовтий колір, який бадьорить, а тому зігріває. Жовтий передає потребу змінитися, створює образ зігріваючого сонця, звільнення [10]. Він відповідає основній потребі Джонатана Ноеля вільно розвиватися, символізує його прагнення до чогось нового, до кращого майбутнього.

Конотації кольоропозначень в художній структурі досліджуваного твору відіграють важливу роль. Вони віддзеркалюють душевний стан головного героя, уособлюють його позитивні та негативні пориви та переходи від одного стану до іншого (Таблиця 1). Як видно з Таблиці 1 градація кольорів (“сірий – чорний – червоний – зелений – коричневий” та “синій – сіро-блакитний – жовтий”) утворює низку зв’язків конотативних компонентів, які лежать в основі створення образності.

Кольороназви у групах не знаходяться в опозиції, а доповнюють одна одну. Відтінки кольорів, вжиті автором, слугують глибшому розкриттю палітри переживань головного персонажу повісті та підсилюють емоційний вплив на читача. Кожній групі кольороназв відповідають позитивні чи негативні конотації, які розкривають внутрішній стан героя. Доповнювальність кольорів представлено попарно відповідно до проаналізованих прикладів, як-от, сірий – чорний, чорний – коричневий, червоний – чорний, червоний – зелений, синій – червоний, сіро-блакитний – жовтий. Ключовими за емоційним навантаженням вважаємо кольороназви “червоний”, “чорний” та “зелений”.

Таблиця 1.

Ключові експресивні конотації кольороназв у повісті П. Зюскінда “Голубка”

Групування та доповнювальність кольороназв	Конотативні компоненти семантичної структури
Сірий, сизий, свинцевий	Неминучість, минуле, безликий, невиразний, непримітний, порожнеча, монотонність, старіння
Червоний, криваво-червоний, дратівливо-червоний, червоний – чорний	Смерть, життя, кров, страх, агресивний
Чорний сірий–чорний, чорний–коричневий	Смерть, страх, лукавство, очі, ворона, небуття, підсвідомість, руйнування, тривожність, фальшивий, продажний, надмірний, злість, ненависть
Зелений смарагдово-зелений червоний – зелений	відраза, роздратування, невдача, недосвідченість, незрілість, необізнаність, молодість
Коричневий синій – червоний	відраза, нудота, земля, інертність, природність, бруд, огида
синій, блакитний	безхмарне небо, нездійснені мрії, ілюзорність, вірність й відданість, гармонія, розрада, спокій, розслабленість, нещирість, обман, брехня, розчарування;
жовтий сіро-блакитний – жовтий	промінь сонця; життєва сила
білий	відкритість, співчуття;

Підсумовуючи, зазначимо, що кольороназви у повісті Патріка Зюскінда “Голубка” слугують для створення образності та експресивності оповіді. Їхнє використання зумовлено психологічно-естетичною спрямованістю твору – порушити питання сенсу людського життя та спробувати відповісти на це питання мовою образів, у створенні яких одне з чільних місць належить кольороназвам.

1. Гак В.Г. Фразеология, образность и культура / В.Г.Гак // Советская лексикография. Сборник статей. – М.: Русский язык, 1988. – С. 159 – 170. 2. Гёте И. В. Избранные сочинения по естествознанию / И.В. Гёте. – М.: Изд-во АН СССР, 1957. – 445 с. 3. Добровольский Д. О. К проблеме фразеологических универсалий / Д.О.Добровольский // Филологические науки. – № 2. – 1991. – С. 95 – 103. 4. Телия В. Н. Что такое фразеология / В. Н. Телия [ред. Д. Н. Шмелев] – М.: Наука, 1966. – 86 с. 5. Фрумкина Р. М. Цвет, смысл, сходство. Аспекты психолингвистического анализа / Р. М. Фрумкина. – М.: Наука, 1984. – 175 с. 6. Що означають кольори? Значення кольорів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://erudition.com.ua/statti/scho-oznachayut-koloru-znachennya-koloriv/>. 7. Семіотика кольору в східній та західній культурах [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://referaty.net.ua/referaty/referat_14867.html 8. Кольори та їх значення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://5fan.ru/wievjob.php?id=47875>. 9. Психологія кольору: чорний колір, поєднання чорного і білого [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://porady.pp.ua/2014/03/psyholohiya-koloru-chornuj-kolir-pojednannya-chorno-ho-biloho/>. 10. Символіка кольорів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://about-ukraine.com/index.php?text=363> 11. Adamson R. The Colour Vocabulary in L'Etranger // Ass. Liter. Ling. Comp. Bull. – 1979. –Vol. 8. – № 3. 12. Heller E. Wie Farben wirken: Farbpsychologie. Farbsymbolik. Kreative

Farbgestaltung. Auflage 7. – Bern : Verlag roro, 2004. – 296 S. 13. Braem H. Die Macht der Farben / Harald Braem // Bedeutung und Symbolik. Auflage 9. Leipzig : Wirtschaftsverlag Langen Miller / Herbig, 2009. – 228 S. 14. Süskind P. Die Taube/ Patrick Süskind. – Zürich : Diogenes Verlag AG, 1990. – 99 S.

ОБРАЗНІСТЬ ЦВЕТООБОЗНАЧЕНИЙ В ПОВЕСТИ ПАТРИКА ЗЮСКИНДА “ГОЛУБКА”

Ульяна Карабин

*Ивано-Франковский национальный технический университет нефти и газа
ул. Карпатская 15, Ивано-Франковск 76018, Украина
e-mail: kamille00@gmail.com*

На примере повести Патрика Зюскинда “Голубка” проанализировано образность цветообозначений, которые используются для описания внутреннего состояния героя. Рассмотрено использование отдельных цветообозначений, а также тех, которые употребляются в составе фразеологических единиц. Описано их коннотации в анализируемом произведении.

Ключевые слова: цветообозначение, образность, экспрессивность, коннотация, Патрик Зюскинд.

IMAGERY CREATED BY COLOUR NAMES IN PATRICK SÜSKIND’S NOVELLA THE DOVE

Ulyana Karabin

*Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas
15, Karpatska, St., Ivano-Frankivsk 76018, Ukraine
e-mail: kamille00@gmail.com*

Imagery of colour names created by Patrick Süskind in his novella “The Dove” is analyzed. Separate colour names as well as those encountered in the structure of phraseological units are viewed through the prism of connotations which add to the readers’ understanding of the main hero’s inner life.

Keywords: imagery, colour names, expressiveness, connotation, Patrick Süskind

Стаття надійшла до редколегії
27.05.2014 р.

Статтю прийнято до друку
21.09.2014 р.